

УДК 316.754 (477) : 004.91

Горова Світлана Валеріївна,
докторант Національної бібліотеки України
ім. В.І.Вернадського,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник
Gorova.S@ukr.net,

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУСПІЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Мета роботи – розглянути новітні інформаційні технології в суспільних та культурних процесах сучасної України. **Методологія дослідження.** Для забезпечення отримання достовірних результатів дослідження у статті використовується комплекс методологічних принципів та система методів наукового пізнання: загальнонаукових, міждисциплінарних та дисциплінарних. Ці методи відображають процес синтезу знань, використовуваних даним дослідженням та підпорядковуються його меті, стають інструментом аналізу впливу новітніх інформаційних технологій на суспільні та культурні процеси сучасної України. Особлива увага приділяється використанню загальнонаукових підходів, методів і принципів, що забезпечують приріст знань. Як базовий використовується системний підхід. **Наукова новизна** роботи полягає в розширенні уявлень про рівень впливу новітніх інформаційних технологій на суспільні та культурні процеси у нашій державі. **Висновки.** Присутність впливу сучасної національної ідеології в соціальних інформаційних комунікаціях сприятиме зміцненню національного патріотизму, культурної складової в усіх сферах суспільного життя. Вихованням патріотизму в свідомості нових поколінь українського народу при цьому буде забезпечено майбутнє України в еволюції інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформатизація, культура, ментальність, інформаційний вплив, соціальні мережі, суспільна консолідація, демократизація суспільства.

Горова Светлана Валерьевна,
докторант Национальной библиотеки Украины
им. В.И.Вернадского,
кандидат наук по социальным коммуникациям,
старший научный сотрудник

НОВЕЙШИЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБЩЕСТВЕННЫХ И КУЛЬТУРНЫХ ПРОЦЕССАХ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ

Цель работы – рассмотреть новейшие информационные технологии в общественных и культурных процессах современной Украины. **Методология исследования.** Для обеспечения получения достоверных результатов исследования в статье используется комплекс методологических принципов и система методов научного познания: общенаучных, междисциплинарных и дисциплинарных. Эти методы отражают процесс синтеза знаний, используемых данным исследованием и подчиняются его цели, становятся инструментом анализа влияния новейших информационных технологий на общественные и культурные процессы современной Украины. Особое внимание уделяется использованию общенаучных подходов, методов и принципов, обеспечивающих прирост знаний. В качестве базового используется системный подход. **Научная новизна работы** заключается в расширении представлений о степени влияния новейших информационных технологий на общественные и культурные процессы в нашем государстве. **Выводы.** Присутствие влияния современной национальной идеологии в социальных информационных коммуникациях будет способствовать укреплению национального патриотизма, культурной составляющей во всех сферах общественной жизни. Воспитанием патриотизма в сознании новых поколений украинского народа при этом будет обеспечено будущее Украины в эволюции информационного общества.

Ключевые слова: информатизация, культура, ментальность, информационное воздействие, социальные сети, общественная консолидация, демократизация общества.

Gorova Svitlana,

Doctoral Candidate, Vernadsky National Library,
Candidate of Social Communication Sciences,
Senior Research Fellow

THE LATEST INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE SOCIAL AND CULTURAL PROCESSES OF MODERN UKRAINE

The purpose of the article. Considering the prospects of the development of information processes in Ukraine, it will be right to state the necessity of their continuity with the operation of preservation and development of social memory, culture. Without it, without elements of remembering and storing in consciousness, no socially significant actions are possible. The set of socio-cultural means and institutions that perform selection and transformation of actual social information into information about the past (retrospective) in order to preserve the accumulated social experience and transfer it from generation to generation, the use of the properties of reproduction of past experience, the long-term storage of information about events of the external world and responses for them - all this is necessary in any socially relevant activity. Accordingly, the consideration of the latest information technologies in the social and cultural processes of modern Ukraine is essential today.

Methodology. The article uses a set of methodological principles and a system of scientific knowledge methods: general scientific, interdisciplinary and disciplinary to ensure reliable results of the research. These methods reflect the process of synthesis of knowledge used by this research and are subject to its purpose, become a tool for analyzing the impact of the latest information technologies on the social and cultural processes of modern Ukraine. Particular attention is paid to the use of general scientific approaches, methods, and principles that provide knowledge gains. The **scientific novelty** of the work is to expand the perceptions about the level of influence of the latest information technologies on the social and cultural processes in our state.

Conclusions. The impact of modern national ideology in social information communications will contribute to the strengthening of national patriotism, a cultural component in all spheres of public life. The upbringing of patriotism in the consciousness of the new generations of the Ukrainian people will ensure the future of Ukraine in the evolution of the information society.

Keywords: informatization, culture, mentality, information influence, social networks, social consolidation, the democratization of society.

Актуальність теми дослідження обумовлена особливостями використання нових інтернет-технологій для реалізації актуальних завдань сучасного політичного та культурного процесу, демократизації суспільства, а також небезпеки, привнесеної цими технологіями.

Мета роботи – розглянути новітні інформаційні технології в суспільних та культурних процесах сучасної України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою питань означеної проблематики займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме: В. М. Горовий, Т.Добко, Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко та ін. Проте сучасний стрімкий розвиток інформаційного суспільства постійно дає новий матеріал для науково-практичних узагальнень.

Виклад основного матеріалу. Політика реформ у сучасній Україні нерозривно пов'язана із впровадженням електронних інформаційних технологій, масовою інфор-

матизацією всіх сфер суспільного життя. Процес нинішнього етапу інформатизації сприяє:

– включенню в систему інформаційних обмінів усе більш широким масам людей;

– утвердженню в системі соціальних інформаційних комунікацій інформації, що репрезентує систему демократичних та культурних цінностей;

– при визначених політичних орієнтирах – консолідації суспільства, вдосконаленню його соціальної структури, ефективному вивільненню творчого та культурного потенціалу розвитку, ліквідації наявної системи трансформаційних проблем у ході розбудови сучасного суспільства.

Для України при цьому найбільш значимими в наш час є проблеми:

– забезпечення національної єдності на основі вибору оптимального для нації шляху розвитку, що об'єднував би різні за соціально-культурним, економічним рівнем розвитку регіони країни;

– забезпечення національного, культурного розвитку в умовах посилення процесів культурної уніфікації.

Інформація нині слугує дієвим чинником будь-яких змін у суспільстві. Усвідомлення цієї істини зумовило створення концепції інформаційного суспільства, сутнісними ознаками якого є: пріоритет інформації й інформаційних технологій як провідних, стратегічних чинників розвитку продуктивних сил; глобалізація процесів та явищ, що формує єдиний інформаційний простір і сприяє діалогу та взаємопроникненню культур; зміна ролі особистості, актуалізація знань і кваліфікації як головного джерела оновлення світу; розширення сфери культури (нова комунікація, полікультурність, віртуалізація тощо) і виникнення нових культур (електронна, мережева, мультимедійна та ін.); інноваційний стиль мислення; еволюційно-синергетичний, системно-інформаційний підхід; гуманізація і гуманітаризація знання; виникнення інформаційно-екологічних проблем, загроза психофізичному здоров'ю людей та ін. [1].

Упровадження інформаційних технологій створило нові, унікальні можливості для активного й ефективного розвитку держави, суспільства, особистості. Разом з процесами інформатизації відбувається активний розвиток нової форми культури – інформаційної.

У широкому значенні під інформаційною культурою розуміють сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивну взаємодію етнічних і національних культур, їх поєднання в загальному досвіді людства [2].

З точки зору культурології інформаційна культура є одним з видів культуротворчої діяльності щодо оперативного пошуку інформації, якісної її обробки і практичного використання в різних системах комунікацій [3].

Розвиток соціальних мереж став новим революційним етапом у вдосконаленні суспільних інформаційних обмінів, фактором суспільної консолідації на рівні найповнішого в практиці соціальних інформаційних обмінів задоволення особистісних інтересів. При цьому, зростаюче значення в суспільному житті горизонтальних форм інтернет-спілкування не могло пройти повз увагу і економічних страте-

гів, і спецслужб, і політтехнологів. І технології використання соцмереж стали на сьогодні стали обов'язковим компонентом в реалізації економічних, політичних, культурних проєктів, аспектом силового тиску в военній сфері.

Вивчення процесу інформаційних обмінів за допомоги соцмереж дає підстави для твердження про те, що такі форми спілкування дають змогу для посилення особистісних характеристик, глибшого від усіх інших засобів фіксації інформації, що відображають емоційну сферу людини, її внутрішній стан під час спілкування. Можна стверджувати, що проблеми дієвого використання інформаційних ресурсів тісно пов'язані із суб'єктивними факторами освоєння навколишньої дійсності, при розв'язанні конкретних завдань розвитку інформаційних процесів у свідомості людини «охоплюються шари свідомого і підсвідомого, шари так званих духовних традицій» [4]. І тому питання про зміст і значення ментальних характеристик людей в сучасному глобалізованому суспільстві виходить за межі суто філософської проблематики та набуло значення, пов'язаного з певними практичними запитами інформаційного етапу розвитку людської цивілізації.

Фактор ментальних особливостей в інформаційному суспільстві набуває зростаючого прикладного значення у зв'язку:

– зі зростаючою інтенсивністю інформаційних обмінів між націями і державами, між різними соціальними структурами на внутрішньо державному рівні, необхідністю збереження і розвитку унікальних ментальних традицій в інтересах подальшої суспільної еволюції;

– з організацією спільного виробництва (спільних підприємств, в т. ч. із зарубіжною участю, міжнародної економічної кооперації, ТНК), спільної діяльності (наукової, освітньої, культурної, в сфері екології та ін.) різних за ментальними ознаками об'єднань людей, із врахуванням ментальних характеристик ділових партнерів;

– з розвитком суспільних наук, наукового осмислення нової суспільної організації;

– зі зростанням суспільної уваги до введення в загальний обіг національних інформаційних ресурсів, що є культурним надбанням попередніх поколінь нашої цивілізації;

– при нейтралізації рецидивів інформаційних воєн та міжнародного інформаційного тероризму [5].

Значення ментального фактора в інформаційних обмінах сучасного суспільства привертає увагу спеціалістів як в напрямі вдосконалення сучасних комунікативних можливостей, так і в застосуванні відповідних прийомів при організації негативних інформаційних впливів. Такі впливи на етапі розвитку інформаційного суспільства можуть набирати такого рівня гостроти, коли вони перетворюються в інформаційні війни. Це – крайній спосіб міжнародного протистояння, характерний для інформаційного суспільства. Нині це спостерігається у російсько-українському протистоянні в інформаційному просторі.

При цьому для України як сторони, що зазнає інформаційної агресії, турбота про національну ментальність, культуру підтримку і розвиток її імунітету є особливо важливою справою, оскільки стосується глибин людської психіки і свідомості, збереження національної самоідентифікації. Адже саме ментальність, її культурна складова пронизує глибинні психологічні рівні, вона укорінюється у підсвідомих глибинах людської психіки. І тому ментальні настанови здаються людям чимось само собою зрозумілим і, спираючись на ці настанови у своїй поведінці, вони не замислюються, чому діють саме так [6].

«Сучасна Україна переживає злам своєї історії, багато в чому пов'язаний з осмисленням неминучості оновлення, переформування етнокультури, культури, взаємопізнання і взаємопоеднання. Перед суспільством і його владою стоїть завдання відшукання механізмів і забезпечення своєї етнокультурної ідентичності незалежно від місця проживання і надання рішучої відсічі культурній експансії, яка відчувається, з боку проросійськи налаштованих мешканців України. Але це можливо тільки тоді, коли є згода, взаємне розуміння, відкритість загальнонаціональним проектам нової влади, коли буде існувати певний ментальний потенціал. Парадигма втілення національної ідеї (тобто ідеї щодо об'єднання української нації) вільно або мимоволі, але базується на ментальності» [7]. Для цього, однак, потрібна багатопланова робота в напрямі зведення до

єдиного знаменника надзвичайно строкатого поля ментальних, культурних характеристик, властивих українському народу.

У цих характеристиках і двоїстість української ментальності, що обумовлюється геополітичним становищем і проявляється в поєднанні індивідуалізму, характерного для західної орієнтації, і східної чуттєвості та емоційності та протиставленні двох головних історичних пластів традиційно-побутової культури: землеробського і козацького. Ця двоїстість виявляється у великій амплітуді чуттєвого життя українців: від любові – до ненависті, від ейфорії – до розпачу, а також у певній непослідовності дій [8] вирішення власних проблем; безпорадність – надія на вирішення проблем ззовні, на чийсь гуманітарну допомогу [9].

Слід підкреслити, що ефективність використання комунікативних засобів для консолідації суспільства крім введення в даний процес інноваційних технологій, насамперед, електронних інформаційних обмінів, крім вдосконалення самої системи комунікативної взаємодії традиційних і нових її форм, потребує якісного, змістовно ув'язаного, актуального з точки зору суспільного розвитку, інформаційного наповнення соціальних інформаційних комунікацій. «Суспільний розвиток є одночасно проявом і показником розвитку духовно-культурного, загальноцивілізаційного. Тому всі ознаки і критерії розвитку суспільства, перш за все, такі, як економічний, політичний, державний свідчать про рівень духовно-культурних цінностей, нагромаджених суспільством. А тому і сам суспільний прогрес можливий лише на надійній духовній, гуманістичній основі. Реалізація принципів справедливого, демократичного суспільного і державного устрою має опиратися на міцний фундамент справді гуманістичних цінностей духовної культури – культури свого народу і культури інших народів, культури загальнолюдської» [10].

На національному рівні таким об'єднуючим началом має бути сучасна національна ідеологія. Якраз для рівня національної організації суспільства вироблення такої ідеології є особливо важливим, оскільки лише вироблені орієнтири в майбутнє, що враховують якісний рівень розвитку сучасного суспільства, базуються на прогресивних національних та культурних тра-

диціях розвитку при засвоєні і підтримці їх громадянами можуть стати гарантією збереження національної самобутності, культури в умовах активізації глобальних інформаційних впливів, що негативними своїми складовими несуть в собі можливість тотальної уніфікації.

Наукова новизна роботи полягає в розширенні уявлень про рівень впливу новітніх інформаційних технологій на суспільні та культурні процеси у нашій державі.

Висновки. Присутність впливу сучасної національної ідеології в соціальних інформаційних комунікаціях сприятиме зміцненню національного патріотизму в усіх сферах суспільного життя. Вихованням патріотизму в свідомості нових поколінь українського народу при цьому буде забезпечено майбутнє України в еволюції інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Гриценко С. В. Информационная культура личности в постиндустриальном обществе : автореф. дисс. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / В. В. Гриценко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cheloveknauka.com/informatsionnaya-kultura-lichnosti-v-postindustrialnom-obschestve>. – Загл. с экрана
2. Миронова В. В. Інформаційна культура як основа загальної культури людини / В. В. Миронова [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://mdgukid.at.ua/publ/informacijna_kultura_jak_osnova_zagalnoji_kulturi_ljudini/1-1-0-68. – Назва з екрана.
3. Трач Ю. В. Нові інформаційні технології та інформаційна культура в глобалізованому світі. – Культура України. – 2016. – Вип. 52. – С. 112-117.
4. Грабовський С. Поняття ментальності в суспільних науках // Генеза. – 1995. – № 1 (3). – С.8-13.
5. Информатизация і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 2011. – С.15.
6. Смола Л. Є. Детермінанти політичного процесу сучасності: теоретико-методологічний аналіз в інформаційно-психологічному вимірі / Л.Є. Смола. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 448 с.
7. Гавриш І. В., Жежерун В. Т. Роль менталітету, національного характеру та патріотизму у формуванні держави й об'єднанні України // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – Харків: ХУПС, 2006. – Вип. 1(25). – С. 35-41.
8. Маслянюк А. В. Роль ментальності в житті суспільства. - [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://nsportal.ru/ap/drugoe/library/rol-mentalnost%D1%96-v-zhitt%D1%96-susp%D1%96lstva>. – Назва з екрану.
9. Майхрович А. Идеология : сущность , назначение, возможности. – Мн.: Издательство «Право и экономика», 2001. – С. 5-6.

References

1. Hrytsenko S. V. (2011). Information culture of a person in a post-industrial society. Extended abstract of candidate's thesis. Retrieved from: <http://cheloveknauka.com/informatsionnaya-kultura-lichnosti-v-postindustrialnom-obschestve> [in Russian].
2. Myronova, V. V. Information culture as the basis of the general human culture. Retrieved from: http://mdgukid.at.ua/publ/informacijna_kultura_jak_osnova_zagalnoji_kulturi_ljudini/1-1-0-68. [in Ukrainian].
3. Trach, Yu. V. (2016). New Information Technologies and Information Culture in a Globalized World. *Kultura Ukrainy*, 52, 112-117 [in Ukrainian].
4. Hrabovskyi, S. (1995). The concept of mentality in social sciences. *Henezza*, 1 (3), 8-13 [in Ukrainian].
5. Informatization and modernization of the socio-cultural sphere of society: interaction and development (2011). K.: NBUV, 15 [in Ukrainian].
6. Smola, L. Ye. (2010). Determinants of the political process of the present: theoretical and methodological analysis in the information-psychological dimension. K.: Vydavnychiy dim Dmitra Burago [in Ukrainian].
7. Havrysh, I. V., Zhezherun V. T. (2006). The role of mentality, national character and patriotism in the formation of the state and the unification of Ukraine. *Naukovi zapysky Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl. Sotsialna filozofia, psykholohiia*. Kharkiv: KhUPS, 1(25), 35-41 [in Ukrainian].
8. Maslianko, A. V. The role of mentality in the life of society. Retrieved from: <http://nsportal.ru/ap/drugoe/library/rol-mentalnost%D1%96-v-zhitt%D1%96-susp%D1%96lstva> [in Ukrainian].
9. Maikhrovych, A. (2001) Ideology: essence, purpose, possibilities. Mn.: Yzdatelstvo «Pravo y ekonomyka» [in Russian].